

НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО УСНОГО МОВЛЕННЯ КУРСАНТІВ

DOI: <https://doi.org/10.32589/2412-9283.32.2020.207756>

УДК 371. 315: 811. 111

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ

Златніков В. Г.

valentynzlatnikov@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7019-9551>

Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Дата надходження 20.04.2020. Рекомендовано до друку 25.05.2020.

Анотація. У статті представлено авторську методику формування у курсантів військових закладів вищої освіти – майбутніх офіцерів професійно орієнтованої компетентності в аудіюванні. З-поміж теоретичних засад досліджуваної проблеми схарактеризовано мовні особливості англомовного автентичного мовлення військових – носіїв англійської мови. Пропоновану методику навчання майбутніх офіцерів професійно орієнтованого англомовного аудіювання проілюстровано дотичними вправами, виконуваними на дотекстовому, текстовому й післятекстовому етапах навчання, й експериментально перевірено в природних умовах військово-спеціальної мовної підготовки курсантів військовиз закладів вищої освіти.

Ключові слова: професійно орієнтоване англомовне аудіювання, курсанти військових закладів вищої освіти, військово-спеціальна мовна підготовка.

Златніков В. Г. Военный институт Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
Формирование у будущих офицеров профессионально ориентированной англоязычной компетентности в аудировании.

Аннотация. В статье представлена авторская методика формирования у курсантов военных вузов – будущих офицеров профессионально ориентированной англоязычной компетентности в аудировании. Среди теоретических предпосылок исследуемой проблемы охарактеризованы языковые особенности англоязычной аутентичной речи военных – носителей английского языка. Предлагаемая методика обучения будущих офицеров профессионально ориентированному аудированию проиллюстрирована соответствующими упражнениями, выполняемыми на дотекстовом, текстовом и послетекстовом этапах обучения, и экспериментально проверена в естественных условиях военной специальной языковой подготовки курсантов военных вузов.

Ключевые слова: профессионально ориентированное англоязычное аудирование, курсанты высших военных учебных заведений, военно-специальная языковая подготовка.

Zlatnikov V. Military Institute of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Formation of the professionally oriented English language competence in listening of prospective officers

Abstract. Introduction. At the stage of reforming of the Armed Forces of Ukraine and their transition to a professional basis, there are increased requirements for language training of personnel, in particular for the level of formation of foreign language communicative competence. **Purpose.** We plan to describe the author's training method of professionally-oriented listening comprehension competence in English of future officers. **Methods.** Theoretical and empirical research methods were used for this purpose. **Results.** The specificity of cadets' training of professionally-oriented foreign language listening comprehension is associated with the mandatory overcoming of subjective and objective difficulties preconditioned by the diversity and complexity of military

terminology, the predominance of auditory sources of information using military terminology over audiovisual; insufficient motivation of cadets to master professionally-oriented listening comprehension in English. Difficulties in understanding professional audiotexts are characterized by the widespread use of military terminology, emotionally charged elements of military vocabulary, expressive expressions, and other specific speech and language phenomena that are difficult to perceive without graphic support. Training method of professionally-oriented listening comprehension competence in English of future officers involves three stages: pre-text (pre-listening stage), text (listening stage) and post-text (post-listening stage), each of which performs relevant exercises. In the context of the communicative approach in accordance with the three stages of listening comprehension training we have developed sets of exercises performed using computer game and simulation technologies. **Conclusion.** As a result of theoretical, practical and experimental research of the problem of formation of professionally-oriented listening comprehension competence in English of future officers, a relevant teaching method has been proposed.

Key words: professionally-orientated listening comprehension in English, cadets of higher military educational establishments, military special language training.

Постановка проблеми. На етапі переходу Збройних Сил України на професійну основу до мовної підготовки особового складу висуваються підвищені вимоги. У Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України (2009) зазначено, що розширення міжнародного військового співробітництва, зокрема в міжнародних договорах і програмах, потребує підвищення рівня іншомовної комунікативної компетентності курсантів – майбутніх офіцерів Збройних Сил України як складника їхнього професіоналізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виокремлено аспекти мовної підготовки військових фахівців, зокрема особливості військового перекладу (В. Балабін, М. Білан, В. Лісовський, І. Ольховой), розвитку іншомовної комунікативної компетентності (К. Мамчур), кваліфікаційного тестового діагностування військових (О. Лагодинський), формування ціннісного ставлення курсантів військових закладів вищої освіти до вивчення іноземної мови (С. Сінкевич).

Значну увагу приділено формуванню у сучасних фахівців навичок іншомовного аудіювання (Т. Ван Дейк, І. Дехерт, М. Жинкін, І. Зимня, Б. Лапідус), сприйманню й розумінню усного іншомовного повідомлення (М. Балабайко, Р. Мільруд, П. Яхно та ін.). Сформульовано завдання й визначено зміст навчання аудіювання (Б. Лапідус, Г. Рогова та ін.), схарактеризовано психологічні особливості цього виду мовленнєвої діяльності (Л. Виготський, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонтєв, А. Лурія, М. Ляховицький та ін.), принципи добору навчальних аудіотекстів (О. Бочкарьова, Н. Єлухіна, О. Міролюбов, В. Черниш та ін.).

Проте переважну більшість наукових праць присвячено проблемі навчання аудіювання школярів (Бігич, Бориско, Борецька, 2013, с. 167-187) і майбутніх фахівців цивільних спеціальностей. Методика навчання професійно орієнтованого іншомовного аудіювання майбутніх офіцерів залишається недостатньо дослідженою.

Мета статті полягає в описі авторської методики формування у майбутніх офіцерів професійно орієнтованої англійської компетентності в аудіюванні.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Наказу Міністра оборони України № 267 від 01 червня 2009 року “Про затвердження Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України” основною метою мовної підготовки курсантів є оволодіння ними вміннями усного іншомовного спілкування. З огляду на це першочергову увагу на заняттях з військово-спеціальної мовної підготовки приділяється усім видам мовленнєвої діяльності – аудіюванню й говорінню.

Аудіювання є складною аналітико-синтетичною діяльністю, орієнтованою на усвідомлення і розуміння сприйнятої на слух інформації. Внаслідок аналізу праць вітчизняних і зарубіжних дослідників у галузі педагогіки, психології, психолінгвістики та методики навчання іноземних мов визначено, що аудіювання є складною функціональною системою з чіткою структурою. Основними структурними складниками аудитивної діяльності є прослуховування усного

повідомлення, сприймання інформації, її усвідомлення і розуміння, запам'ятовування, відповідна реакція на почуте у вигляді (не)мовленнєвих дій, а також участь у безпосередньому спілкуванні з використанням інформації, отриманої під час прослуховування аудіоповідомлень.

Недостатній рівень розвитку аудіювання обмежує можливості слухача в продуктивному іншомовному спілкуванні. Труднощі виникають у розумінні фахових аудіотекстів, в яких широко використовуються військові терміни, емоційно забарвлені елементи військової лексики, експресивні вирази й інші специфічні мовленнєві звороти й мовні явища, які важко сприймати на слух без графічної опори.

Розвиток іншомовної комунікативної компетентності майбутнього офіцера зумовлюється його здатністю до професійно орієнтованого аудіювання. Професійно орієнтоване аудіювання ми витлумачуємо як активний творчий процес, що передбачає усвідомлення, розуміння й безпосереднє використання в мовленнєвій практиці інформації аудіоповідомлень з фахової (загальновійськової) тематики.

Унаслідок аналізу системи мовної підготовки у військових закладах вищої освіти України виявлено відсутність уніфікованих навчальних посібників, орієнтованих на навчання майбутніх офіцерів професійно орієнтованої іноземної мови. Кожна відповідна кафедра військових закладів вищої освіти розробляє власні навчально-методичні матеріали, що не мають чіткого науково-теоретичного підґрунтя. При цьому фахове навчання курсантів іноземної мови має чітку структуру: I семестр – фонетично корективний курс, II-VI семестри – основний курс, VII-VIII семестри – військово-спеціальний курс.

Відповідно до мовного стандарту НАТО STANAG 6001 по завершенні курсу військово-спеціальної мовної підготовки майбутні офіцери за кожним видом мовленнєвої діяльності мають засвоїти функціональний рівень СМР-2. Основні характеристики цього рівня в іншомовній компетентності в аудіюванні передбачають сприймання мовлення, що ведеться стандартною мовою у звичайному темпі; розуміння різноматематичних аудіоповідомлень конкретного змісту; розуміння основного змісту аудіоповідомлень загальновійськової тематики; розуміння загального змісту аудіоповідомлення зі значною кількістю фактів і подробиць; розуміння слів і фраз, що звучать у несприятливих умовах, наприклад через гучномовець або в ситуації підвищеної емоційної напруги; розуміння офіційної термінології (статутні терміни й емоційно забарвлені елементи військової лексики).

Специфіка навчання курсантів професійно орієнтованого іншомовного аудіювання пов'язана з обов'язковим подоланням суб'єктивних й об'єктивних труднощів, обумовлених різноманітністю і складністю військової термінології, переважанням аудитивних джерел інформації з використанням військової термінології над аудіовізуальними; недостатньою мотивацією курсантів щодо оволодіння професійно орієнтованим англомовним аудіюванням.

Мовні особливості військової лексики пов'язані з переосмисленням існуючих лексем. Лексико-семантичні способи утворення військової лексики вміщують: метафоричний перенос (hawk – “яструб / прихильник війни”, milk run – “звичайне військове завдання”); метонімічний перенос (blue-on-blue – “бомбардування своїх військ / позиції, зазначених на військових картах блакитним кольором”); звуження значення лексеми (adventure – “пригода, авантюра, подія / війна”). Складними для сприймання на слух є військові терміни, вживані винятково у військовій сфері (boondocks – “джунгли”; behavior report – “лист (солдата) додому”; side arms – “столове приладдя”). Сучасна англійська військова термінологія найінтенсивніше розвивається у сфері розроблення нових видів озброєння, наприклад, ракетно-ядерних і космічних бойових систем (orbital weapon – “орбітальна зброя”; global missile – “глобальна ракета”; silo launcher – “пускова споруда шахтного типу”; stratospheric fallout – “зараження стратосфери радіоактивними продуктами ядерного вибуху”), радіоелектронних й інших технічних засобів (beam rider guidance – “наведення по проміну”; laser range finder – “лазерний далекомір”; ambush detection

device – “технічний засіб виявлення засідок”; air cushion vehicle – “апарат на повітряній подушці”). Значні труднощі викликає сприйняття авіаційної термінології (continuous airborne alert – “безперервне бойове чергування в повітрі”; radar picket aircraft – “літак радіолокаційного дозору”; gunship – “озброєний гелікоптер”; copter-borne – “той, що транспортується гелікоптерами”; aviation battalion – “авіаційний батальйон, батальйон армійської авіації”; helilift – “транспортування на вертольотах”).

Уміння професійно орієнтованого англomовного аудіювання є одним з вагомих складників професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності. З-поміж них виокремлено такі уміння: вибирати з почутого нову інформацію; співвідносити з відомими фактами отриману інформацію; розуміти повідомлення при разовому прослуховуванні; в природному темпі мовлення; розуміти різні (за характером і стилем) висловлювання; виділяти головне; членувати аудіоповідомлення на смислові частини з визначенням основної думки кожної частини; передбачати можливе продовження / завершення аудіоповідомлення; співвідносити його зміст з ситуацією спілкування; використовувати отриману інформацію для вирішення фахових завдань.

Уміння професійно орієнтованого англomовного аудіювання курсантів військових закладів вищої освіти формуються з урахуванням в організації навчання досліджуваного виду мовленнєвої діяльності низки чинників: активізації навчально-пізнавальної діяльності курсантів у контексті комунікативного підходу з використанням імітаційно-ігрових технологій, а також особистісної спрямованості навчання професійно орієнтованого аудіювання.

Авторська методика формування у майбутніх офіцерів професійно орієнтованої компетентності в англomовному аудіюванні передбачає три етапи: дотекстовий (pre-listening stage), текстовий (listening stage) і післятекстовий (post-listening stage).

На дотекстовому етапі (pre-listening stage) формується перцептивно-сенсорне підґрунтя аудіювання, усуваються труднощі лінгвістичного і психологічного характеру й у такий спосіб курсанти готуються до усвідомленого прослуховування на наступному етапі. На текстовому етапі (listening stage) удосконалюються навички перцептивного оброблення інформації, розвиваються вміння аудіювання, розвиваються стратегії сприйняття аудіотексту. На післятекстовому етапі (post-listening stage) формуються вміння використовувати інформацію, набуту курсантами з аудіоповідомлень, в умовах реального іншомовного спілкування.

Для організації продуктивного учіння курсантів (актуалізація їхніх знань, налаштування на сприйняття аудіотексту) на дотекстовому етапі важливо активізувати їхню навчально-пізнавальну діяльність засобами комунікативного діалогу з використанням колективних форм навчання.

Дотекстовий етап (pre-listening stage)

Вправа 1. Практична мета – вчити курсантів розуміти актуальне значення нових лексичних одиниць на основі контексту.

Завдання: Now you're going to listen to extract dealing with the structure of the Armed Forces of Ukraine. As you listen, see if you can hear some of the words above.

Tapescript. The “Armed Forces of Ukraine” means the Land Forces, the Naval Forces, the Air Forces, including their Regular and Reserve components. The regular components manned by officers and enlisted personnel, both men and women, who make the military life their profession, can be augmented quickly by large numbers of civilian reserves. The reserve components in the Armed Forces of Ukraine are ordered to active duty in case of war or national emergency.

Вправа 2. Практична мета – виявити й актуалізувати знання майбутніх офіцерів з виучуваної теми.

Завдання: Proceeding from national interests of Ukraine, the principle task of the Armed Forces of Ukraine is to ensure the defence of Ukraine, to protect its sovereignty, territorial integrity and the inviolability of its borders. This extremely important national interest can be ensured through

the establishment of the modern armed forces capable to fulfill the designated tasks and be interoperable enough to act effectively within international formations, including the NATO ones.

Task: Before listening to the text, discuss the following questions in a group of 4-5 cadets and report your findings to the class:

1. What do you understand by the term “armed forces”?
2. What do you know about the organization of the armed forces?
3. What are the tasks of the armed forces?
4. What do you know about the Armed Forces of Ukraine?

Вправа 3. Практична мета – формувати вміння сприймати і розуміти нові лексичні одиниці при одноразовому прослуховуванні.

Завдання: This exercises focuses on elimination of phonetic difficulties of listening comprehension. In the course of performing the exercise cadets have an opportunity to use visual support – therefore they correlate graphic presentation of the word with its sound version.

Task: Listen to the pronunciation of the following words and word combinations. Say them after the speaker in pauses and write them down:

the Armed Forces of Ukraine; defence; sovereignty, territorial integrity; inviolability of borders; designated tasks; interoperable; compatibility; instability; national security; preventive diplomacy; peacemaking; natural disaster; law enforcement authorities; international terrorism; weapons of mass destruction.

На текстовому етапі забезпечується особистісна спрямованість навчання професійно орієнтованого аудіювання шляхом широкого застосування індивідуальних форм навчання. Особистісна спрямованість мовної підготовки майбутніх офіцерів уможливорює використання індивідуальних форм роботи.

Текстовий етап (listening stage)

Вправа 1. Практична мета – формувати вміння визначати основну думку і членувати аудіоповідомлення на змістові частини.

Task: Listen to the text “The Air Forces of Ukraine”. Determine the main idea and distinguish the basic conceptual parts of the text. Write them down.

Вправа 2. Практична мета – формувати уміння критично оцінювати зміст аудіотексту.

Task: Listen to the text “The Naval Forces of Ukraine” and tell in which sphere is it possible to use information contained in this text. Is the obtained information valuable?

Вправа 3. Практична мета – формувати вміння передбачати можливе продовження аудіоповідомлення й співвідносити отриману інформацію з відомими фактами.

Task: You are going to listen to a short lecture about the Commander’s and Staff’s responsibilities. Finish the following sentences before you start listening. Then listen to the text and compare your answers. Put a tick (✓) if your answer corresponds to the text and a cross (×) if it is different.

BEFORE LISTENING	AFTER LISTENING
a The commander’s responsibilities is to ...	A
b The HQ staff’s responsibility is ...	B
c G1 staff’s responsibility is ...	C
d G2 staff’s responsibility is ...	D
e G3 staff’s responsibility is ...	E
f G4 staff’s responsibility is ...	F
g G5 staff’s responsibility is ...	G

На післятекстовому етапі використовуються імітаційно-ігрові технології навчання курсантів активної комунікативної діяльності з використанням прослуханої інформації в змодельованих різноманітних комунікативних ситуаціях. На цьому етапі пріоритетними є групова і мінігрупова форми організації навчально-пізнавальної діяльності курсантів.

Післятекстовий етап (post-listening stage)

Вправа 1. Практична мета – формувати вміння співвідносити отриману інформацію з відомими фактами, поглиблювати фахові знання курсантів.

Task: Listen to the text “The Land Forces of Ukraine”. Among above mentioned statements try to find those which don’t correspond the text. Give the right variant if the statement is false.

1. The Land forces of the Armed Forces of Ukraine was formed on the basis of the Decree of the President of Ukraine according to the Article 6 of the Law of Ukraine “On the Armed Forces of Ukraine” in 1993.

2. The Army of the Armed Forces of Ukraine is the main possessor of the combat power of the Armed Forces of the independent Ukrainian country.

3. Rocket troops and artillery consists of formations, units and elements of the Army and the Army aviation that well trained for combined activities in the rear of the enemy.

4. The airmobile forces make a basis of the Army, execute tasks of holding the occupied areas, lines and positions tasks of enemy’s impacts repelling, of penetrating enemy’s defence lines, of defeating the enemy forces, of capturing the important areas, lines and objects, operate in structure of marine and landing troops.

Вправа 2. Практична мета – розвивати вміння співвідносити зміст повідомлення з ситуацією спілкування, використовувати отриману інформацію під час спілкування.

Task: Listen to the text “International Cooperation of the Armed Forces of Ukraine”. Using given information prove the importance of participation of Ukraine in peacekeeping operations.

Вправа 3. Практична мета – розвивати вміння визначати основні й другорядні факти аудіоповідомлення, ставити запитання до прослуханого аудіотексту.

Task: Listen to the text “The Partnership for Peace”. Imagine that you are military reporters. You are present at the briefing concerning the organization of international tactical exercises. According to the work procedure every reporter is permitted to ask only three questions. The reporter decides who will answer the question?

Evaluation criteria of questions: exactness, completeness, correspondence to the topic.

Використання на заняттях з військово-спеціальної мовної імітаційно-ігрових технологій забезпечує розвиток пам’яті, уваги, активізує розумові процеси, озброює курсантів комунікативною стратегією та культурою діалогічного спілкування. Вольові зусилля, проявлені курсантами, їхній позитивний емоційний стан підсилюють мотивацію позитивно-дієвого ставлення майбутніх офіцерів до оволодіння професійно орієнтованим англійським аудіюванням.

Дослідно-експериментальне навчання довело, що цілеспрямований і систематичний характер військово-спеціальної мовної підготовки, зокрема з формування у курсантів професійно орієнтованої компетентності в англійському аудіюванні, а також поетапна робота з аудіоматеріалами забезпечують ефективність процесу навчання майбутніх офіцерів професійно орієнтованого іншомовного аудіювання.

Висновки й перспективи подальших розвідок. Унаслідок теоретичного, практичного й експериментального дослідження проблеми формування у майбутніх офіцерів – курсантів військових закладів вищої освіти професійно орієнтованої англійської компетентності в аудіюванні ми запропонували дотичну методику навчання. В контексті комунікативного підходу згідно з трьома етапами навчання аудіювання розроблено комплекси вправ, виконуваних з використанням імітаційно-ігрових технологій навчання. Перспективи подальших наукових розвідок передбачають дослідження самостійної роботи курсантів з оволодіння іншомовною компетентністю в аудіюванні.

ЛІТЕРАТУРА

- Бігич, О. Б., Бориско, Н. Ф., Борецька, Г. Е. (2013). *Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика*. Київ: Ленвіт.
- Златніков, В. Г. (2012). *Методика навчання професійно орієнтованого аудіювання англійською мовою курсантів вищих військових навчальних закладів* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02). Київ.

REFERENCES

- Bihych, O. B., Borysko, N. F., Boretska, H. E. (2013). *Methodology of teaching foreign languages and cultures: theory and practice*. Kyiv: Lenvit
- Zlatnikov, V. H. (2012). *Training methods of vocationally-orientated listening comprehension in English of cadets of higher military educational establishments* (PhD thesis). Kyiv.